

RECENZIJĄ

2024-05-27

M. Tamošaičio parašytas istorijos vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei (I dalis) atitinka Lietuvos Respublikoje leidžiamų bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ar mokymo priemonių keliamus bendruosius reikalavimus. Tekstinė ir vaizdinė medžiaga pritaikyta siekti dalyko bendrojoje programoje įvardytų tikslų ir uždavinių. Vadovėlyje pateikiama medžiaga ugdo dalyko bendrojoje programoje apibrėžtas mokinių kompetencijas, atitinka dalyko bendrojoje programoje apibrėžtą mokymo(-si) turinį ir pasiekimų lygių požymius. Vadovėlio struktūra atitinka didaktinius dalyko mokymo principus, pateikiamos įvairių tipų užduotys, atliepančios visus bendrosiose programose aprašytus pasiekimų lygius ir skatinančios taikyti įvairius mokymo (-si) metodus. Nėra fakto ir dalyko klaidų. Vadovėlio turinyje nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Vadovėlio turinyje nėra nekorektiško, antidemokratiško, antivalstybinio turinio. Vadovėlio turinyje nėra tendencingai pateikiamos ir klaidinančios informacijos geopolitinių įvykių kontekste. Vadovėlio turiniu ar užduotimis nėra kurstoma tautinė nesantaika. M. Tamošaičio parašytame istorijos vadovėlyje 10 (II gimnazijos) klasei (I dalis) nuosekliai išpildyti ir Lietuvos Respublikoje leidžiamų bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ar mokymo priemonių keliami specialieji reikalavimai.

Aptariamame vadovėlyje šie reikalavimai išpildyti puikiai. Vadovėlio pradžioje išsamus, įtaigus ir informatyvus įvadas į naujausiųjų laikų istoriją. Randame čia viską, kas būtina: naujausiųjų laikų Europos ir Lietuvos istorijos periodizacijas, žemėlapius. Trumpai, bet tiksliai ir aiškiai apžvelgiamas visas analizuojamas laikotarpis, išskiriami svarbiausi pasaulio ir Lietuvos istorijos aspektai, trumpai aptariami pagrindiniai naujausiųjų laikų šaltiniai. Ypač aiški vadovėlio struktūra. Kiekvienas vadovėlio skyrius turi įvadinę dalį. Ji labai aiškiai kompoziciškai išdėstyta. Dėmesio centre - svarbiausių įvykių datos, sąvokos, istorinės asmenybės, kompetencijų ugdymas, istorinis tyrimas. Tai konkreti nuoroda, tarsi įvadas į toliau pateikiamą turinį. Vadovėlio pratarmėje autorius M. Tamošaitis teigia: „Vadovėlyje didelis dėmesys skiriamas probleminiam mokymui.“ Ir turinys tai atitinka. Keliami probleminiai klausimai: „Kodėl naujausiųjų laikų įvykius Europoje galima vertinti priešaringai?“, „Kodėl 1920 m. spalio mėn. tarp Lietuvos ir Lenkijos pasirašyta Suvalkų sutartis sulaukė priešaringų vertinimų?“, „Kodėl A. Smetonos autoritarinis valdymas vertinamas priešaringai?“ ir daugelis kitų. Skaitant vadovėlį matomas dėmesys užduočių

diferencijavimui. Sudėtingesnės užduotys pažymėtos žvaigždute. Jos jaunąjį skaitytoją kviečia tyrinėti. Prasminga tai, kad besidomintis istorija, vienu ar kitu istoriniu įvykiu, laikmečiu mokinys kviečiamas domėtis tuo ir savo artimųjų, giminių rate, klausti jų nuomonės, pastebėjimų. Keletas pavyzdžių: „Remdamiesi internetu, giminių ir artimųjų pasakojimais, pateikite informacijos apie tai, kaip tuo metu ir šiais laikais vertinami paskutiniame Lietuvos prezidento ir ministrų posėdyje prezidentūroje priimti sprendimai ir A. Smetonos pasitraukimas iš Lietuvos. Kuo jūsų surinkta medžiaga panaši ar skiriasi nuo bendraklasių rastos informacijos apie tuos pačius įvykius?“, „Apklausę savo gimines, artimuosius, aprašykite, kaip jie prisimena (išgyveno) Vokietijos ir SSRS karą. Pasikeiskite su klasės draugais surinkta informacija ir padiskutuokite, kuo ir kodėl artimųjų išgyventa patirtis panaši ar skirtinga.“ Tokio tipo klausimų iš tiesų yra nemažai. O tai mokiniui aiškiai parodo, kad istoriją randame toli gražu ne tik istorijos vadovėlyje, bet ir artimųjų prisiminimuose. Recenzuojamame vadovėlyje didelė gausa vaizdinių istorijos šaltinių. Ankstesniuose vadovėliuose nematytų nuotraukų, dabartinių paminklų vaizdų, plakatų, atvirukų ir kt. Noriu atkreipti dėmesį ir į tai, kad į šį istorijos vadovėlį pateko palyginti neseniai įvykę istoriniai įvykiai, pavyzdžiui, nuotrauka, kurioje užfiksuotas 2019 m. lapkričio 19 d. Vilniuje nukeliamas rašytojo Petro Cvirkos paminklas. Siūlyčiau autoriui pagalvoti, ar nebūtų prasminga atkreipti dėmesį ir į tai, kad pakeistas Salomėjos Neries gimnazijos pavadinimas. Tai patvirtinta 2024 m. gegužės mėn. Vadovėlyje keliose vietose minima Salomėja Nėris. Galbūt įdėti diskusinį klausimą apie šiuos naujausius pokyčius būtų prasminga?

Keli dalykai, kurie galėtų būti tobulinami. Apibendrinamosios užduotys, kurias randame kiekvieno skyriaus pabaigoje, klausimai su pasirenkamaisiais atsakymais galėtų būti įvairesni ir galbūt sudėtingesni, reikalaujantys pritaikyti daugiau skirtingų gebėjimų. Siūlyčiau autoriui papildyti juos klausimais su vaizdiniais šaltiniais, klausimais apie chronologiją ir kt. Vadovėlyje ypač pasigedau karikatūrų. Jų yra vos kelios. Turint omenyje tai, kad nagrinėjama XX a. istorija, tai gerokai per mažai. Daugiau karikatūrų būtų naudinga dėl kelių priežasčių: tai leistų pritaikyti įgytas istorijos žinias, ugdytų skirtingus mokymosi gebėjimus (atpažinti, susieti, pritaikyti, pastebėti detales, išsakyti savo mintį trumpai ir aiškiai ir kt.). Karikatūrų analizė atitiktų mokinių turimus aukštesnius mokymosi gebėjimus, leistų kelti ir spręsti probleminius klausimus. Siūlyčiau pagalvoti apie karikatūras, kurios būtų šios tematikos: Tautų Sąjunga (V. Vilsono vaidmuo), Smetonos autoritarinis valdymas, Antrojo pasaulinio karo pradžia (A. Hitleris ir J. Stalinas užpuola Lenkiją), Miuncheno susitarimas, Klaipėdos krašto atplėšimas nuo Lietuvos. Vadovėlį tikrai praturtintų jo pabaigoje pateiktas knygų ir filmų sąrašas, kurių skaitymas ir peržiūra leistų 10 (II gimnazijos) klasės mokiniui „nerti“ į platesnį ir sudėtingesnį naujausiųjų laikų istorijos labirintą. Tai parodytų kryptį, kaip ir kur konkrečiomis temomis, kurios aptariamos vadovėlyje, galima domėtis detaliau. Tai būtų pasiūlymas ypač motyvuotiems mokiniams, tiems, kurie ir laisvalaikio domisi istorija. Skatintų ugdytis aukštesnius mokymosi gebėjimus.

Apibendrinant galima teigti, kad M. Tamošaičio istorijos vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei (I dalis) atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams, todėl gali būti spausdinamas.

Istorijos mokytoja metodininkė Laura Valantė
Vilniaus Karalienės Mortos mokykla

